

TÜRK VATANDAŞLIĞININ YENİDEN KAZANILMASI

Reacquisition of Turkish Citizenship

Rıfat ERTEN*

ÖZ

Türk hukuku, Türk vatandaşlığını kaybetmiş kişilerin, Türk vatandaşlığını tekrar kazanmalarına olumlu yaklaşmaktadır. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda vatandaşlığın tekrar kazanılmasına yönelik iki yol öngörülmüştür: Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılması ve seçme hakkıyla kazanılması. Bunlardan ilkinde Türk Vatandaşlığı Kanununda belirlenen kişi, talepte bulunması hâlinde yetkili makamın kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilir. Koşullarını taşıyan eski vatandaş, bu yoldan genel olarak vatandaşlık kazanmaya göre daha kolay vatandaşlık kazanabilir. İkincisinde Türk Vatandaşlığı Kanununda belirlenen kişinin talebi Türk vatandaşlığının kazanılması için yeterlidir. Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması, Türk Vatandaşlığı Kanununun 13, 14 ve 43. maddelerinde düzenlenmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanununun 13 ve 43. maddelerinde ikamet şartı aranmaksızın, 14. maddede ise ikamet şartıyla Türk vatandaşlığını kazanabilecekler belirlenmiştir. Her bir maddede ayrı ayrı bu yoldan vatandaşlığı kazanabilecek kişi grupları, yetkili makam ve vatandaşlığın kazanılması şartları da belirtilmiştir. Makalede, Türk Vatandaşlığı Kanununun söz konusu hükümleri hakkında açıklamalarda bulunulacak, vatandaşlık hukukunun temel ilkeleri çerçevesinde sorunlar tespit edilerek, değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Vatandaşlığı Kanunu, Türk vatandaşlığı, Türk vatandaşlığının kazanılması, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması, yetkili makam.

Makalenin Geliş Tarihi: 30.09.2021, **Makalenin Kabul Tarihi:** 01.12.2021.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, e-posta: rerten@law.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2528-4321.

ABSTRACT

Turkish law has a positive perspective towards foreigners who reacquire Turkish citizenship after having it lost. According to the Turkish Citizenship Act No. 5901, the reacquisition of Turkish citizenship is possible either by decision of the competent authority or by exercise of the right of option. Pursuant to the first one, a person who meet the identification criteria in the Turkish Citizenship Act can acquire Turkish citizenship upon his/her request through the decision of the competent authority. In this way, a former citizen who meet the relevant conditions may acquire citizenship more easily compared to the way of the acquisition of citizenship in general. In the second way, the mere request of the person determined in the Turkish Citizenship Act is sufficient for the acquisition of Turkish citizenship. Reacquisition of Turkish citizenship by the decision of the competent authority is regulated under articles 13, 14 and 43 of the Turkish Citizenship Act. Articles 13 and 43 set forth the individuals who may acquire Turkish citizenship without the requirement of residence whereas article 14 designates the persons who may acquire the citizenship with the requirement of residence. Under each provision, groups of persons who may acquire the citizenship through this way, the competent authority and the conditions of acquisition are provided separately. In this article, explanations will be made about these provisions of the Turkish Citizenship Act, problems will be identified and evaluations will be made within the framework of the basic principles of citizenship law.

Keywords: Turkish Citizenship Act, Turkish citizenship, Acquisition of Turkish citizenship, recovery (reacquisition) of Turkish citizenship, competent authority.

GİRİŞ

Kişiler, çeşitli nedenlerle vatandaşlıktan ayrıldıkları devletin vatandaşlığını tekrar kazanmak isteyebilmekte, devletler de buna imkân ve kolaylık sağlayan düzenlemeler yapmaktadırlar. Zira eskiden vatandaş olan yabancıların devletle çoğunlukla kültürel, sosyal ve hatta ekonomik bağlarının bulunduğu bir gerçek olup; bunların topluma entegrasyonlarında büyük zorluklarla karşılaşmamaktadır. Diğer taraftan vatandaşlığın tekrar kazanılmasına ilişkin düzenlemeler, uluslararası hukuka da uygundur.

Vatandaşlığın tekrar kazanılması kanun yoluyla (irade aranmaksızın, otomatik bir şekilde) olabileceği gibi yetkili makam kararıyla ya da seçme hakkının kullanılması suretiyle de olabilir. Yabancıнын, vatandaşlığını kaybettiği yol, mevcut sosyal, politik ve ekonomik şartlar nazara alınarak bu yollardan bir veya birkaçı çerçevesinde düzenleme getirilebilir. Kişinin iradesi dışında vatandaşlık kazanması kabul görmediğinden, modern düzenlemelerde daha çok yetkili makam kararıyla ya da seçme hakkının kullanılması yoluyla vatandaşlığın tekrar kazanılmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bunun yanında, özellikle savaş, ihtilâl gibi dönemlerde vatandaşlıklarını iradesi dışında kaybedenlere, ülkede istikrarlı bir döneme geçirilmesi sonrasında kolay yoldan tekrar vatandaşlık kazanmalarını sağlayan istisnâî hükümler de kabul edilebilmektedir.

Türk vatandaşlığını kaybetmiş kişilerin, Türk vatandaşlığını tekrar kazanmalarına imkân veren düzenlemeler Türk hukukunda da getirilmiştir. Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması, 29.05.2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda (TVK)¹ “*Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması*” başlığı altında düzenlenmiş olup; bu isimlendirme, kavramın teknik adıdır. Çalışmada TVK’nın bu kullanımına riayet edilerek, Türk vatandaşlığının tekrar kazanılması, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasını da kapsayan üst başlık olarak kullanılmıştır. Türk hukukunda vatandaşlığın tekrar kazanılması yollarından bir diğeri ise seçme hakkının kullanılmasıdır. Çalışmamız Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması hususunda olup; seçme hakkına dair açıklamalara ve düzenlemelere, konuyu gereksiz yere genişletmemek için zorunlu hâller dışında yer verilmeyecektir.

Makalede Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması yoluyla ilgili, başvuru yapabilecekler, yetkili makam ve şartlarına dair açıklama ve değerlendirmeler yapılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, TVK’da ve

¹ RG, 12.06.2009, S. 27256. TVK m. 47(1) uyarınca, 11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı mülga Türk Vatandaşlığı Kanunu (mülga 403 sayılı TVK) yürürlükten kaldırılmıştır. TVK, 48. maddesi uyarınca yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir. Mülga 403 sayılı TVK için bkz. RG, 22.02.1964, S. 11638. Mülga 403 sayılı TVK’da değişiklik yapan kanunlar: (1) 13.02.1981 tarih ve 2383 sayılı Kanun (RG, 17.02.1981, S. 17254); (2) 20.04.1989 tarih ve 3540 sayılı Kanun (RG, 29.04.1989, S. 20153); (3) 27.05.1992 tarih ve 3808 sayılı Kanun (RG, 04.06.1992, S. 21248); (4) 07.06.1995 tarih ve 4112 sayılı Kanun (RG, 12.06.1995, S. 22311); (5) 28.05.2003 tarih ve 4862 sayılı Kanun (RG, 03.06.2003, S. 25127); (6) 04.06.2003 tarih ve 4866 sayılı Kanun (RG, 12.06.2003, S. 25136) ve (7) 29.06.2004 tarih ve 5203 sayılı Kanun (RG, 06.07.2004, S. 25514): **ERTEN, Rifat:** “*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*”, Ankara Barosu Dergisi, 2008, C. 66, S. 4, s. 38, dpn. 11 (Tasarı).

11.02.2010 tarihli ve 2010/139 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte² (Yönetmelik) getirilen düzenlemeler Türk vatandaşlık hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde ele alınacak, muhtemel durumlar ortaya konmaya çalışılacaktır. Türk hukukuna ilişkin değerlendirmelere geçmeden evvel, konunun uluslararası hukuk kapsamında ele alınışına da değinilecektir. Ayrıca Türk hukukuna ilişkin gelişimi gösterebilmek için mülga kanunî düzenlemelerden ve bazı örnek olaylardan, çok fazla detaya girmeden bahsedilecektir. Aşağıda görüleceği üzere, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında aranan ortak şart, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmama olup; bu şart hakkında daha önce yayımlanmış eserler bulunduğundan değerlendirmede bulunulmayacaktır³. Son olarak, vatandaşlığın yeniden kazanılmasının sonuçları bakımından özellik arz eden durumlar belirtilecek, detaylı açıklamalara yer verilmeyecektir.

I. GENEL OLARAK

A. Uluslararası Hukukta Vatandaşlığın Tekrar Kazanılması

Girişte belirtildiği üzere, uluslararası hukuk da vatandaşlığın tekrar kazanılmasına ilişkin hükümler getirilmesini istemektedir. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin⁴ (AVS) 9. maddesi, vatandaşlığın tekrar/geri

² RG, 05.04.2010, S. 27544. 02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” (700 sayılı KHK) (RG, 07.07.2018, S. 30471 (2. Mükerrer)) geçici madde 1 hükmü şu şekildedir: “*Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten önce, bu Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılan kanunların ve kanun hükmünde kararnamelerin ilgili maddeleri gereğince yürürlüğe konulmuş olan tüzükler, nizamnameler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer işlemler yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürür.*” 700 sayılı KHK hükümleri m. 217 uyarınca Cumhurbaşkanı’nın yemin ederek göreve başladığı 09.07.2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³ Bkz. **ERKAN, Mustafa**: “*Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında ‘Milli Güvenlik’ ve ‘Kamu Düzeni’ Kavramlarının İncelenmesi*”, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Editörler Vahit DOĞAN / Alper Çağrı YILMAZ / Lale AYHAN İZMİRLİ, Ankara: Savaş Yayınevi 2019, s. 17 vd (Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni); **ERTEN, Rifat**: “*Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması Yollarında Aranan Ortak Şart: Millî Güvenlik Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hâli Bulunmamak*”, Public and Private International Law Bulletin, 2020, C. 40, S. 2, s. 1351 vd (Millî Güvenlik).

⁴ AVS (*European Convention on Nationality, ETS No. 166*) 06.11.1997 tarihinde Strazburg’da imzaya açılmış; 01.03.2000 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye, AVS’ye taraf değildir. AVS’nin metni, gayri resmî Türkçe çevirisi, taraf devletler ve sair genel

kazanılması (*recovery of nationality*) başlığını taşımakta olup; âkit devletlerin, millî hukuklarında öngörülen durum ve şartlarda, ülkelerinde yasal ve mutaden sakin bulunan⁵ eski vatandaşlarına, tekrar vatandaşlık kazanma imkânı sağlayacağını hükme bağlamıştır. Söz konusu kişilerin vatandaşlığı kazanmalarını kolaylaştırmayı amaçlayan bu hüküm, ülkede mutaden sakin bulunmayan eski vatandaşların tekrar vatandaşlığa alınmalarını yasaklayan bir yoruma da müsait değildir⁶.

Sözleşmenin Açıklayıcı Raporunda⁷, bu maddeyle ilgili olarak, âkit devletlerin, 7 ve 8. maddeler uyarınca vatandaşlığı kaybetmiş kişilerin⁸, iç hukuklarında tekrar vatandaşlık kazanmalarını kolaylaştıracakları; 9. maddenin vatandaşlığı tekrar/geri kazanma hakkı bahşetmediği; âkit devletlerin eskiden vatandaşı olan belli gruplar için kolaylık sağlamasının m. 9 bakımından yeterli olduğu; ilgili tüm koşullar ve özellikle vatandaşlığın kazanılmasında daha elverişli şartların varlığı ışığında taraf devletin kolaylaştırma sağlayıp sağlamadığının tespit edileceği belirtilmiştir⁹.

AVS, vatandaşlığın yeniden kazanılmasını eski vatandaşlar bakımından bir hak olarak ele almamıştır. Ancak, en azından belli grup ya da grupların daha elverişli şartlarla vatandaşlık kazanmalarının düzenlenmesini, hükmün gereğinin yerine getirilmesi için yeterli saymıştır. Dolayısıyla, devletlerin kendi şartlarına göre düzenleme yapmalarına imkân tanıyan bu hüküm, devletlerin vatandaşlığa ilişkin düzenleme yapma hususunda mahfuz/münhasır yetkiyi haiz olduklarına ilişkin kurala da uygundur.

bilgiler için bkz. <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166?module=treaty-detail&treaty-num=166>>, (15.09.2021). AVS hakkında bilgi için bkz. **GÜNGÖR, Gülin**: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2000, Y. 17-18, S. 1-2 (1997-1998) [Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ’a Armağan], s. 229-250 (Vatandaşlık Sözleşmesi); **TANRIBİLİR, Feriha Bilge**: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2002, Y. 22, S. 2 [Prof. Dr. Ergin NOMER’e Armağan], s. 791-818 (Vatandaşlık Sözleşmesi).

⁵ **GÜNGÖR**, Vatandaşlık Sözleşmesi, s. 239; **TANRIBİLİR**, Vatandaşlık Sözleşmesi, s. 809.

⁶ **ERTEN**, Tasarı, s. 47.

⁷ Açıklayıcı Rapor (*Explanatory Report to the European Convention on Nationality*) için bkz.

<<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800ccde7>>, (15.09.2021).

⁸ Sözleşmenin 7. maddesinde vatandaşlığın irade dışı; 8. maddesinde vatandaşlığın ilgilinin iradesiyle kaybı düzenlenmiştir.

⁹ Açıklayıcı Rapor, parag. 82.

B. Terminoloji ve Kapsam

Vatandaşlığın tekrar kazanılması, kanun yoluyla (irade aranmaksızın, otomatik bir şekilde), yetkili makam kararıyla veya seçme hakkının kullanılması suretiyle olabilir. Devletler, vatandaşlığa ilişkin düzenleme yapma hususunda sahip oldukları münhasır/mahfuz yetkileri çerçevesinde bunlardan bir veya birkaçını tercih edebilirler. Kanun yoluyla kazanmada, kişinin iradesi göz ardı edildiğinden, tercih edilen bir yöntem değildir; daha ziyade yetkili makam kararıyla ve/veya seçme hakkının kullanılması suretiyle¹⁰ vatandaşlığın tekrar kazanılmasına ilişkin hükümler ihdas edilmektedir. Bazen, idarî tasarruflarla da vatandaşlığın tekrar kazanılması sonucunu doğuran uygulamalara gidilebilmektedir.

Türk vatandaşlık hukuku düzenlemelerinde genel olarak, bu yollardan yetkili makam kararıyla ve seçme hakkının kullanılmasıyla vatandaşlığın tekrar kazanılmasını sağlayan hükümlerin benimsendiğini görmekteyiz¹¹. Buna karşılık kanun yoluyla¹² ya da idarî tasarruflarla¹³ vatandaşlığın tekrar

¹⁰ Kişiye, talebi üzerine eski vatandaşlığını tekrar kazanmasına imkân sağlayan ulusal hukuk düzenleri için bkz. **DARDAĞAN KİBAR, Esra:** “*Türk Vatandaşlık Hukukunda “Seçme Hakkı”nın Gelişimi*”, Prof. Dr. İlhan UNAT’a Armağan, Ankara: Mülkiyeliler Birliği 2012, s. 258-259 (Seçme Hakkı).

¹¹ Mülga 403 sayılı TVK dönemi için de aynı yönde bkz. **ULUOCAK, Nihal:** Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 3, İstanbul: Filiz Kitabevi 1989, s. 119.

¹² Mülga 403 sayılı TVK m. 25’in birinci fıkrasına, 2383 sayılı Kanun m. 6 ile eklenen kaybettirme nedenlerinden biri (g) bendi olup, hüküm şu şekildedir: “*Yurt dışında bulunup da Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış güvenliği ile kanunun suç saydığı şekilde iktisadi veya mali güvenliği aleyhinde faaliyette bulunan veya yurt içinde bu tür faaliyetlerde bulunup da her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkan ve hakkında Türkiye’de bu nedenle kamu davası açılmasına veya ceza kovuşturmasına veya hükmün infazına olanak bulunmayan ve gelmesi için yapılan duyuruya rağmen üç ay içinde, Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde bir ay içinde yurda dönmeyenler*”. Bend hükmü 3808 sayılı Kanun m. 1 ile yürürlükten kaldırılmış ve mülga 403 sayılı TVK’ya geçici madde 3 ve geçici madde 4 eklenmiştir. Geçici madde 3 “*403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25 inci maddesinin (g) bendi uyarınca haklarında Bakanlar Kurulunca Türk vatandaşlığını kaybettirme kararı alınmış olanların nüfus kütüklerindeki kayıtları, müracaatlarına ve herhangi bir işleme gerek kalmaksızın İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne canlandırılır.*” hükmünü içermektedir. Madde geçmişe etki edecek şekilde sonuç doğurmakta olup; bu yönüyle, sonuçlarını ileriye yönelik doğuran yetkili makam kararıyla veya seçme hakkıyla vatandaşlığın kazanılmasından farklılık göstermektedir. Ayrıca, geçici madde 3’de ilgililerin iradesi aranmamaktadır. Hüküm geçmişe etki edecek şekilde düzenlenmiş olsa da, geçici madde 4’de bu kişilerin Hazine tarafından tasfiye edilen mallarının veya bu malların bankaya yatırılmış bedellerinin kendilerine iadesini sağlayan hüküm kabul edilmiştir.

kazanılmasını sağlayan örnekler de söz konusudur; ancak bunlar istisnai olup; vatandaşlık hukuku ilkeleri açısından tartışmalıdır.

Çalışmamız, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarından biri olan “*Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması*” hakkındadır. “*Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması*” ibaresi TVK’nın (m. 13, 14, 43) ve Yönetmeliğin (m. 14, 22, 23) kullandığı teknik bir adlandırma olup; vatandaşlığın tekrar kazanılması başlığı altında sayılabilecek yollarından birini teşkil etmektedir. Şu hâlde Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması, vatandaşlığın yetkili makam kararıyla tekrar kazanılmasının teknik adıdır. Dolayısıyla bu adlandırma, çoğunlukla Türk vatandaşlığının tekrar kazanılması olsa da seçme hakkı yoluyla vatandaşlığın tekrar kazanılmasını¹⁴ kapsamaz.

¹³ Örneğin Bakanlar Kurulunun 05.01.2009 tarihli ve 2009/14540 sayılı kararı (RG, 10.01.2009, S. 27106) Nazım Hikmet RAN hakkında 1951 yılında verilen çıkarma kararının yürürlükten kaldırılmasına ilişkin olup, yürürlükten kaldırma işlemi ileriye dönük sonuç doğurduğundan, neticede tekrardan bir vatandaşlık kazanma durumu söz konusudur. Kararla ilgili yürürlükten kaldırma ve geri alma sonuçları bağlamında yapılan eleştiri için bkz. **ALTIPARMAK, Kerem / KARAHANOGULLARI, Onur**: “*Nazım Hikmet Türk Vatandaşı Oldu mu?*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2009, C. 64, S. 1, s. 299-305. Karardan önce, mahkeme kararlarını ve durumu değerlendiren, yapılabilecek işlemlere dair açıklama ve öneriler içeren görüşler için bkz. **EKŞİ, Nuray / ÖZELÇİ, M. Aytaç**: “*Nazım Hikmet’in Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İlişkin Kararların Değerlendirilmesi*”, İstanbul Barosu Dergisi, 2008, C. 82, S. 5, s. 2299 vd. Benzer, ancak sonuçları farklı bir diğer karar ise Bakanlar Kurulunun 26.05.2017 tarihli ve 2017/10333 sayılı kararıdır (RG, 03.07.2017, S. 30113). Kararla “*Merve Safa KAVAKÇI’nın Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine dair 13.05.1999 tarihli ve 99/12827 sayılı Bakanlar Kurulu kararı yürürlükten kaldırılmış*” ve bu kararın “*16.05.1995 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe*” gireceği hüküm altına alınmıştır. Karar, Nazım Hikmet RAN hakkındaki karardan, geçmişe etki etmesi itibarıyla farklılaşmaktadır. Diğer taraftan kararın, kaybettirme kararından itibaren tekrar vatandaşlık kazanma şeklinde değerlendirilmesi doğru olmayacaktır. Zira bilindiği kadarıyla, Merve Safa KAVAKÇI bu kararın alınmasından çok önce, dönemin mevzuatına uygun olarak evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmıştır. Şu hâlde kararın, *vatandaşlık açısından* kaybettirme kararının hüküm ifade ettiği tarihle evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanıldığı tarih arasındaki dönem için sonuç doğurduğunu söyleyebiliriz. Merve Safa KAVAKÇI hakkında verilen kaybettirme kararıyla ilgili olaylar ve sonuçları hakkında değerlendirmeler için bkz. **ONAR, Erdal / TİRYAKİOĞLU, Bilgin**: “*1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi (Merve Safa Kavakçı Olayı)*”, Av. Dr. Faruk EREM Armağanı, Ankara: Türkiye Barolar Birliği 1999, s. 557-594. Bakanlar Kurulunun 2017/10333 sayılı kararının eleştirisi için bkz. **NOMER, Ergin**: *Türk Vatandaşlık Hukuku*, B. 28, İstanbul: Filiz Kitabevi 2021, s. 96, dpn. 58.

¹⁴ Seçme hakkı yoluyla vatandaşlığın kazanılması TVK m. 21 ve 22’de düzenlenmiştir (bkz. Yönetmelik m. 34 vd). TVK m. 21’e göre, m. 27 uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak

Mülga 403 sayılı TVK'da “*vatandaşlığa yeniden alınma*”, 28.05.1928 tarih ve 1312 sayılı mülga Türk Vatandaşlığı Kanununda¹⁵ (mülga 1312 sayılı TVK) ise “*Vatandaşlığın Tekrar İktisabı*” terimi kullanılmıştır. Dolayısıyla kurumun adı hususunda son üç kanunî düzenlemede farklılık bulunmaktadır. Bu çalışmada pozitif düzenleme olması itibarıyla TVK'nın kullandığı¹⁶ “*Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması*” terimi tercih edilmiştir.

C. Yürürlükten Kaldırılan Kanunlarda Vatandaşlığın Yeniden Kazanılması

Osmanlı Devleti Döneminde kabul edilen, Türk ve İslam hukuk tarihi açısından vatandaşlığa ilişkin ilk genel kanunî düzenleme olma niteliği taşıyan Tâbiyet-i Osmaniye Kanunnamesi¹⁷ (TOK) yeniden vatandaşlığa alınmaya ilişkin hüküm içermemektedir¹⁸.

TOK'u yürürlükten kaldıran ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra vatandaşlığa ilişkin ilk genel kanunî düzenleme olma niteliği taşıyan mülga 1312 sayılı TVK'nın “*Vatandaşlığın Tekrar İktisabı*” başlığını taşıyan 14. maddesine göre, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler, bunların çocukları ve 1312 sayılı TVK hükümleri uyarınca haklarında ıskat kararı verilenlerin çocukları talepte bulunmaları hâlinde Bakanlar Kurulu kararıyla ikamet şartı aranmaksızın Türk vatandaşlığını kazanabilirler.

Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Maddede seçme hakkının tanındığı yabancılar, daha önce Türk vatandaşı iken, Türk vatandaşlığını kaybetmiş kişilerdir. Dolayısıyla, bu hüküm kapsamında da vatandaşlığın tekrar kazanılması durumu söz konusudur.

¹⁵ Mülga 1312 sayılı TVK için bkz. RG, 04.06.1928, S. 904. Mülga 1312 sayılı TVK'nın Latin harflerine çevrilmiş metni için bkz. <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/904T.pdf>>, (15.09.2021).

¹⁶ Terim yeknesaklığı açısından “*vatandaşlığın kazanılması*” teriminin, “*vatandaşlığa alınma*” terimine nazaran isabetli olduğu hakkında bkz. **TİRYAKİOĞLU, Bilgin:** “*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması*”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), Editörler Vahit DOĞAN / Feriha Bilge TANRIBİLİR / Banu ŞİT, Ankara: Seçkin 2008, s. 81.

¹⁷ Metin için bkz. **UNAT, İlhan:** Türk Vatandaşlık Hukuku (Metinler-Mahkeme Kararları), Ankara: AÜSBF 1966, s. 8-10.

¹⁸ **BERKİ, Osman Fazıl:** Devletler Hususî Hukuku, C. I, Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku, B. 6, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası 1966, s. 75.

Mülga 403 sayılı TVK, konuyu, 8. maddesinde düzenlemiştir. Mülga 403 sayılı TVK m. 8'in ilk hâli -4866 sayılı Kanunla değiştirilmesinden evvel-, *Türk vatandaşlığını yeniden kazanma* başvurusunda bulunabilecekleri tek tek saymamış, bunun yerine, mülga 403 sayılı TVK uyarınca Türk vatandaşlığını çıkarma kararı dışında kaybetmiş herkesi kapsamına almıştır. Bununla birlikte 11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹⁹ m. 42 bu yoldan vatandaşlık kazanabilecekleri üç grupta saymıştır. 4866 sayılı Kanun değişikliği ile 8. madde "*Bu Kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanlardan; 19 uncu madde uyarınca yabancı erkekle evlenmek ve kocasının uyruklüğünü seçmek suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ve 13 üncü maddede öngörülen süreyi geçiren kadınlar ile 20 nci madde uyarınca izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkanlar İçişleri Bakanlığınca, 25 inci madde uyarınca Bakanlar Kurulunca Türk vatandaşlığını kaybettiklerine karar verilenler ise Bakanlar Kurulu kararıyla, ikamet şartı aranmaksızın, yeniden vatandaşlığa alınabilir.*" şeklinde değiştirilmiştir. Değiştirilen metniyle 8. madde, vatandaşlığa yeniden alınabilecekleri genel olarak belirten niteliğinden çıkarak, sadece sayılan grupları kapsama alan bir görünüm kazanmıştır²⁰. Hükümle getirilen en önemli yeniliklerden biri de, önceki düzenlemede her durumda Bakanlar Kurulu yetkiliyken, değişiklikle çoğu hâlde İçişleri Bakanlığının yetkili kılınmasıdır.

Ayrıca mülga 403 sayılı TVK'nın orijinal hâlinde, geçici madde 2 ile haklarında TOK ve mülga 1312 sayılı TVK hükümleri uyarınca haklarında ıskat kararı verilen kişilerin Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilmelerine imkân tanınmıştır²¹. Bunun için kişilerin (1) aslen Türk vatandaşı olmaları; (2) mülga 403 sayılı TVK'nın yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde talepte bulunmaları ve (3) vatandaşlığa alınmalarında bir sakınca

¹⁹ RG, 01.07.1964, S. 11742

²⁰ O dönemde, kanun koyucunun, vatandaşlığı kaybedenler arasında neden böyle bir ayırım yaptığı ve vatandaşlığa yeniden alınma yolundan yararlanabilecekleri sınırlandırdığı doktrinde eleştirilmiştir: **SARGIN, Fügen:** "*Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapan 2003 Tarih ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 53, S. 1, s. 42.

²¹ Mülga 403 sayılı TVK'nın "*Iskat edilenlere verilen talep hakkı*" başlıklı geçici 2. maddesi şu şekildedir: "*Tabiiyeti Osmaniye Kanunnamesi ile 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümlerine göre ıskat edilmiş doğuştan Türk vatandaşı olan kişiler bu kanunun yürürlük tarihinden başlayarak bir yıl içinde yeniden Türk vatandaşlığına girmek isteğinde buldukları ve vatandaşlığa alınmalarında bir sakınca görülmediği takdirde, haklarında bu kanunun 8 inci maddesini uygulamaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.*"

görülmemesi şartları getirilmiştir. Daha sonra da benzer düzenlemeler ihdas edilmiştir²². Haklarında ıskat kararı verilenlerin, hiçbir şekilde Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri mümkün olmadığından, uygulamada “af kanunu” olarak bilinen²³ bu düzenlemelerle yeniden vatandaşlık kazanmalarının önü açılmıştır. Düzenlemelerin ortak özelliği, kapsama doğuştan Türk vatandaşı olup haklarında ıskat kararı verilenlerin alınması ve başvuru için hak düşürücü sürenin belirlenmesidir. Bu düzenlemelerde, yöntem olarak Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması yolu öngörülmüştür.

II. TÜRK VATANDAŞLIĞININ YENİDEN KAZANILMASINA İLİŞKİN HÜKÜMLER HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRMELER

Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması, TVK’da, yabancıların Türk vatandaşlığını kaybetme nedenleri nazara alınarak düzenlenmiştir. Türk vatandaşlığını kaybetme nedenlerine göre bazı yabancılar Türkiye’de ikamet şartı aranmaksızın Türk vatandaşlığını kazanabilecekken, bazıları için ikamet şartı getirilmiştir. TVK’nın 13. maddesinde Türk vatandaşlığını ikamet şartı aranmaksızın, 14. maddesinde ise ikamet şartına bağlı olarak kazanabilecek kişiler belirtilmiştir. Aynı maddelerde, vatandaşlık kazanabilecek kişilerin belirlenmesi yanında, bu yolla vatandaşlığın kazanılmasının şartları ve yetkili makamlar da açıkça zikredilmiştir. TVK’nın “*Çeşitli Hükümler*” başlığını taşıyan beşinci bölümü içinde yer alan m. 43 de Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasına ilişkindir. Maddede, mülga 1312 sayılı TVK ve mülga 403 sayılı TVK’nın yürürlüğü döneminde Türk vatandaşlığını iradesi dışında kaybetmiş bazı yabancılar için ikamet etme şartı aranmaksızın vatandaşlığı yeniden kazanma imkânı getirilmiştir.

²² Bkz. 2383 sayılı Kanun m. 12 ile mülga 403 sayılı TVK’ya eklenen ek geçici madde 1; 3540 sayılı Kanun geçici madde. Metinler için bkz. aşağı. d. 52.

²³ Mülga 403 sayılı TVK m. 35/IV’de yer alan “*Türk vatandaşlığından çıkarılanlar hiçbir şekilde yeniden Türk vatandaşlığını kazanamazlar.*” hükmü nedeniyle, haklarında çıkarma kararı verilenlerin bu dönemde Türk vatandaşlığını tekrar kazanabilmesi için tek yöntem, bunlar hakkında -doktrinde af kanunu denilen- özel kanunî düzenlemeler yapılmasıdır. Buna karşılık TVK, çıkarma kurumuna yer vermediği gibi çıkarma kararı verilenlerin Türk vatandaşlığını kazanamayacaklarına ilişkin de hüküm içermemektedir. Dolayısıyla öncesinde haklarında çıkarma kararı verilenlerin, şartlarını taşımaları kaydıyla TVK’da düzenlenmiş vatandaşlığın kazanılması yollarından biriyle Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri mümkündür.

Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması TVK'da, mülga 1312 sayılı TVK ve mülga 403 sayılı TVK'da düzenlendiği gibi, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarından biri olarak ele alınmıştır (bkz. Yönetmelik m. 14). Bunların Türk vatandaşlığını kazanması, genel olarak vatandaşlık kazanmanın şartlarına göre daha kolaydır. Aşağıda görüleceği üzere, TVK'nın Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasının şartları, mülga kanunlardakilerle kıyaslandığında daha kolaydır.

Bu yoldan vatandaşlığın kazanılabilmesi için, yabancının kanunda belirtilen kişilerden olması, başvuruda bulunması²⁴ (irade beyanı), millî güvenlik açısından sakınca teşkil eden bir hâlinin bulunmaması ve başvurunun yetkili makam tarafından kabul edilmesi (idarî işlem) gerekmektedir. Madde 13 ve 43'den farklı olarak m. 14 uyarınca başvuru yapanlar için Türkiye'de ikamet etme şartı aranmaktadır. Bunun dışında, Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması için m. 11'de belirlenen şartlar Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında aranmaz; zira TVK, her bir vatandaşlığın kazanılması yoluna ilişkin şartları, ilgili maddesinde müstakil (diğer maddelerden bağımsız) bir şekilde belirtmiş, başka bir maddeye ve bu arada 11. maddeye atıf yapmamıştır²⁵.

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarında TVK'nın aradığı şartların bulunması vatandaşlığın kazanılması hususunda kişiye mutlak bir hak sağlamaz (TVK m. 10(1), 2. c.). Başvuru sahibi, ilgili hükümlerde belirlenen şartların bulunması kaydıyla, yetkili makamın takdirine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilir. Şartlarını taşımak, yetkili makamın vatandaşlığı kazanma işlemini tesis edebilmesi için zorunlu olmakla birlikte, bu durum, yetkili makamın, vatandaşlığı yeniden kazanma başvurusunda bulunan herkesin talebini kabul edeceği anlamına

²⁴ Başvuru için gerekli belgeler ve yapılacak işlemler için bkz. Yönetmelik m. 23.

²⁵ Mülga 403 sayılı TVK döneminde, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında genel olarak vatandaşlığın kazanılmasının, ikamet şartı dışındaki diğer şartlarının arandığı kabul edilmiştir. Bu yönde bkz. **BERKİ**, s. 76; **ULUOCAK**, s. 121. Genel olarak vatandaşlığa alınmanın şartlarının aynen aranmasına yönelik eleştiriler için bkz. **GÖĞER, Erdoğan**: *Türk Tabiiyet Hukuku*, B. 4, Ankara: AÜHF 1979, s. 83 vd. Mülga 1312 sayılı TVK döneminde de ikamet şartı dışında, genel olarak vatandaşlığının kazanılmasının şartlarının aranacağı yönünde bkz. **FİŞEK, Hicri**: *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara: AÜHF 1959, s. 153.

TVK'nın vatandaşlığın yeniden kazanılmasına ilişkin m. 13 ve 14'de aranan şartların eksikliğine dair eleştiriler için bkz. **REÇBER, Kamuran / ÖZGENÇ, Zeynep**: "5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2016, C. 74, S. 1, s. 379-380.

gelmemektedir. İlgili kanunî hükümlere bakıldığında da bunların yetkili makama takdir yetkisi tanıyan bir lafızda kaleme alındığını görebilmek mümkündür. Ancak, hukuk devleti olmanın bir gereği olarak, yetkili makama tanınan takdir yetkisi, keyfilik anlamına gelmemekte, yetkinin hukuka uygun bir şekilde kullanılması zorunluluğu bulunmaktadır²⁶.

Türkiye’de ikamet etme şartı, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasını biraz daha zorlaştırmaktadır. Kanun koyucu, bunların Türkiye ile ilgi bağlarının en azından ikamet nedeniyle bulunmasını aramıştır. Bu ayırımın, ilgili hükümler incelenmeden/okunmadan, zihinlerde doğurduğu fikir, vatandaşlığın kaybı nedenlerine göre bazılarının yeniden vatandaşlık kazanmalarının zorlaştırıldığı şeklinde olabilir. Madde 14’ün gerekçesinde yer alan -her ne kadar ayırımın temelindeki mantığı tam yansıtmasa da- “*Vatandaşlık, karşılıklı hak ve yükümlülüklerin varlığı ile birlikte duygu bağlantısını da temel alan hukuki bir bağdır*” ifadesi akla gelen bu fikri destekleyebilir²⁷. Yani Türk vatandaşlığının bazı kayıp hâllerinde, duygu bağının az olduğu kabul edilmekte ve ikamet şartı aranmaktadır. Ancak hükümlere bakıldığında, ayırımın temelindeki mantık konusunda yine çelişkiye düşülmektedir. Zira aşağıda görüleceği üzere, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlar için ikamet şartı aranmazken, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kaybedenler ancak ikamet şartı aranarak Türk vatandaşlığını kazanabilmektedirler. Yine, ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklara ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanarak -yani en kolay yoldan- Türk vatandaşlığını kazanma imkânı verilmiştir. Buna rağmen bu imkândan süresi içinde yararlanmayanlar da ikamet şartı aranmaksızın Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecekler arasında düzenlenmiştir. Süresi içinde seçme hakkının kullanılmasının nedeni önemli değildir. Maddelerden yola çıkıldığında, duygu bağlantısı ölçütünün de yapılan ayırımın nedenini tam belirginleştirmedini söyleyebiliriz²⁸.

²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNGÖR, Gülin**: *Tâbiyet Hukuku*, B. 9, Ankara: Yetkin Yayınları 2021, s. 76 vd; **DOĞAN, Vahit**: *Türk Vatandaşlık Hukuku*, B. 17, Ankara: Savaş Yayınevi 2021, s. 57 vd.

²⁷ **TİRYAKİOĞLU**, s. 89.

²⁸ TVK tasarı hâlindeyken, ikamet şartının aranması nedeniyle ayırmacılık yapıldığı ifade edilmiştir: **TİRYAKİOĞLU**, s. 88, 96. Buna karşılık söz konusu yabancılar için ikamet etme şartı konulmasının “*vatandaşlık hukuku bakımından anlaşılabilir yerinde bir şart*” olduğu da belirtilmiştir: **ERDEM, B. Bahadır**: *Türk Vatandaşlık Hukuku*, B. 7, İstanbul: Beta 2019, s. 155.

Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında, Türk vatandaşlığını kaybedenlerin tamamını kapsayacak genel bir hüküm ihdas etmek yerine, mülga 403 sayılı TVK'nın 4866 sayılı Kanunla değişik 8. maddesinde olduğu gibi, bunların tek tek sayılması yolu tercih edilmiştir. Dolayısıyla, kanunen sayılan gruplardan birine girmeyen kişilerin Türk vatandaşlığını bu yoldan kazanabilmeleri mümkün değildir. Örneğin TVK m. 31 uyarınca Türk vatandaşlığını kazanma kararı iptal edilen yabancılar Türk vatandaşlığını bu yoldan yararlanarak yeniden kazanamazlar.

TVK ile mülga 403 sayılı TVK arasında, yeniden vatandaşlık kazanabilecekler yönünden iki farklılık göze çarpmaktadır. İlk olarak mülga 403 sayılı TVK'nın 8. maddesinde evlenmek ve kocasının vatandaşlığını seçmek suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ve evlenmenin sona ermesinden sonraki üç yıl içinde Türk vatandaşlığını seçme hakkını kullanmadığı için kazanamayan kadınlar, yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilecekler arasında sayılmakla birlikte, TVK'da bu durumdaki kadınlarla ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır²⁹. Kapsamı daraltan bu farklılığın yanında, (1) ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedip süresinde seçme hakkını kullanmayan çocuklar, (2) seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlar ve (3) mülga kanunî düzenlemeler döneminde iradesi dışında vatandaşlığı kaybeden bazı kişiler Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecekler arasında sayılarak, bu yoldan vatandaşlık kazanabileceklerin kapsamı genişletilmiştir.

TVK, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında başvuru için herhangi bir süre şartı getirmediğinden, belirlenen gruplardan birine giren kişiler, istediği zaman bu yoldan Türk vatandaşlığını kazanma talebinde bulunabilirler.

TVK Tasarısının TBMM'ye sunulan ilk metninde, yeniden vatandaşlığın kazanılmasında aranan ortak şart, "*millî güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek bir halin*" bulunmaması olarak belirlenmiştir³⁰. Ancak, İçişleri Komisyonu, vatandaşlığın bu yoldan kazanılmasında kolaylık sağlanması amacıyla "*kamu düzeni*" ibaresini

²⁹ TVK tasarı hâlindeyken, yabancıyla evlenen kadına seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılma imkânı verilmeyeceğinden, düzenleme tarzı açısından, söz konusu kadınların metinden çıkarılmasının tutarlı olduğu ifade edilmiştir: **TİRYAKİOĞLU**, s. 87, dpn. 11.

³⁰ Tasarı için bkz. "*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/458)*", <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf>>, (15.09.2020).

kaldırarak şartı hafifletmiştir³¹. Komisyon tarafından kabul edilen ve sonrasında kanunlaşan hükümlere göre, vatandaşlığın yeniden kazanılması talebinde bulunan kişinin “*millî güvenlik açısından*” engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasına dair tüm hükümlerde (m. 13, 14 ve 43) yer almaktadır.

Yönetmelik, şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin nasıl tespit edileceğine ilişkin düzenleme getirmiştir. Buna göre, başvuru sahibinin “*millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırması istenir.*” (Yönetmelik m. 35(3))³². Yetkili makam, gelecek cevaba göre kanaatini oluşturarak başvuru hakkındaki olumlu ya da olumsuz kararını verecektir.

III. TÜRK VATANDAŞLIĞININ İKAMET ŞARTI ARANMAKSIZIN YENİDEN KAZANILMASI

A. TVK m. 13 Uyarınca Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması

Madde 13(1) hükmüne göre, “... belirtilen kişiler Türkiye’de ikamet etme süresine bakılmaksızın Türk vatandaşlığını Bakanlık kararıyla yeniden kazanabilirler.” Maddenin metninde “...ikamet etme süresine bakılmaksızın...”, başlıkta ise “...ikamet şartı aranmaksızın...” ifadelerine yer verilmiştir. Metindeki ifadenin, az da olsa belli bir süre ikamet etmiş olma şeklinde yorumlanması ihtimali bulursa da ilgili hükümlerin değerlendirilmesinden amacın bu olmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de hiç ikamet etmemiş veya başvuru sırasında ikamet etmiyor olanlar da bu yoldan Türk vatandaşlığını kazanabilirler³³. Yönetmelikte de m. 13 kapsamında olanlarla ilgili “*Türkiye’de ikamet etme şartı*”nın aranmayacağı (Yönetmelik m. 22(1)) belirtilmiş; ayrıca, buna paralel olarak bunlardan Türkiye’de ikametlerini gösteren bilgi veya belgeler talep edilmemiştir (bkz. Yönetmelik m. 23).

³¹ Bkz. “*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/458)*”, <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf>>, (15.09.2021). **ERTEN**, Tasarı, s. 47.

³² Doktrinde “*millî güvenlik*” bakımından sadece Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırmasının istenmesinin eksik olduğu belirtilmiştir: **ERKAN**, Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni, s. 30.

³³ **ERTEN**, Tasarı, s. 47; **GÜNGÖR**, Tâbiyet Hukuku, s. 125; **DOĞAN**, s. 79.

Türk vatandaşlığının m. 13 uyarınca ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılması konusunda yetkili makam İçişleri Bakanlığı olarak belirlenmiştir.

Madde 13 hükmüne göre ikamet şartı aranmaksızın Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecek yabancılar şunlardır:

1. Çıkma İzni Alarak Türk Vatandaşlığını Kaybedenler

TVK m. 13(1)(a) hükmüne göre, Türk vatandaşlığını ikamet izni aranmaksızın talep edebilecek ilk grup “Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler”dir. Özellikle yurt dışında çalışmaya giden ve gurbetçi olarak adlandırılan, hangi nedenle olursa olsun Türk vatandaşlığından izin almak suretiyle ayrılan kişiler için önem taşıyan bir hükümdür³⁴.

Çıkma izni ile Türk vatandaşlığını kayıp, vatandaşlığın normal kayıp yolu olup; TVK'nın 25 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Madde 13(1)(a), çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanları ifade ettiğinden, sadece TVK değil, önceki kanunî düzenlemeler döneminde, bunların hükümlerine göre çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybedenler de hükmün kapsamı içindedir. Aksi ile ifade edersek, bend hükmü, mülga kanunlar uyarınca çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanları kapsamı dışında tutan bir ifadeye sahip değildir.

Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılan kişinin aslen veya sonradan Türk vatandaşı olması, vatandaşlığı yeniden kazanma başvurusunda bulunması açısından bir fark oluşturmamaktadır.

Çıkma izni alarak Türk vatandaşlığından ayrılanların küçük çocukları da belli şartlarla Türk vatandaşlığını kaybedebilmektedir (bkz. m. 27(2)). TVK m. 13(1)(a) hükmü, söz konusu çocukları kapsamamaktadır. TVK bu çocukların, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını daha kolay yoldan kazanmalarına imkân tanımıştır (bkz. m. 21). Ancak, seçme hakkının ergin olmadan itibaren üç yıl içinde kullanılması gerekmekte olup, herhangi bir nedenle üç yıl içinde başvurulmadığında bu kişiler, m. 13(1)(b) kapsamında Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler. Bu çocuklar, ergin olmalarından evvel ana ve/veya babası Türk vatandaşlığını yeniden kazanırsa, TVK m. 20(2)'de belirtilen şartların karşılanması kaydıyla, iradelerine bakılmaksızın

³⁴ DOĞAN, s. 79-80; ERDEM, s. 151, 156.

Türk vatandaşlığını kazanırlar³⁵. Ancak, bu ihtimalde, yöntem olarak veya teknik anlamda Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasından değil, Türk vatandaşlığını yeniden kazanan ana ve/veya babaya bağlı olarak vatandaşlık kazanma durumundan bahsedilebilir.

2. Ana veya Babalarına Bağlı Olarak Türk Vatandaşlığını Kaybedenlerden TVK’da Öngörülen Süre İçerisinde Seçme Hakkını Kullanmayanlar

İkamet etme şartı aranmaksızın Türk vatandaşlığını yeniden kazanma başvurusunda bulunabilecek diğer grup, m. 13(1)(b) uyarınca, “*Ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerden 21 inci maddede öngörülen süre içerisinde seçme hakkını kullanmayanlar*”dır.

Bendde ana ve/veya babanın hangi nedenle Türk vatandaşlığını kaybettiğinden açıkça bahsedilmemektedir; bununla birlikte, hükümde yer alan 21. maddeye bakıldığında, 27. madde uyarınca Türk vatandaşlığını kaybeden ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığından ayrılan çocuklara seçme hakkının tanındığı görülmektedir. Madde 27 ise Türk vatandaşlığından çıkmanın geçerliliği ve sonuçlarını düzenlemektedir. Dolayısıyla Türk vatandaşlığından *çıkma izni* olarak ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybetmiş çocuklardan, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmayanların Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecek grup içinde sayıldığına şüphe yoktur.

Madde 13(1)(b) ve m. 21’de açıkça madde numarasının belirtilmesinden, yani m. 13(1)(b)’nin 21. maddeyi, madde 21’in de 27. maddeyi zikretmiş bulunmasından³⁶ kaynaklı bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Bu bağlamda ortaya çıkan *ilk sorun*, m. 21’in lafzı itibariyle seçme hakkını, TVK m. 27 uyarınca ana babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklara tanımış olması karşısında, TVK öncesi yürürlükte olan

³⁵ Yönetmelik m. 38(2) hükmüne göre, “*Türk vatandaşlığını yeniden kazanmak isteyen ana veya babaya bağlı olarak işlem gören, aile kütüğünde kayıtlı çocuk için doğum belgesi ve doğum tutanağı istenmez.*”

³⁶ Benzer yaklaşımı mülga 403 sayılı TVK m. 8’in hem orijinal hem de 4866 sayılı Kanunla değiştirilen metninde de görmek mümkündür. Orijinal madde metni yeniden vatandaşlığa alınma imkânını mülga 403 sayılı TVK hükümlerine göre kaybedenler -çıkarma kararı verilenler hariç- hakkında getirmiştir. 4866 sayılı Kanunla değişik metinde ise vatandaşlığın kaybına ilişkin hâller ve kanun numaraları belirtilmiştir.

kanunî düzenlemeler uyarınca Türk vatandaşlığını, çıkma izniyle Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak kaybeden çocukların seçme hakkını kullanabilip kullanamayacakları meselesidir. Zira m. 21'in lafzı, herhangi bir geçiş hükmünün bulunmaması da nazara alındığında, mülga 403 sayılı TVK döneminde Türk vatandaşlığından çıkma izni almak suretiyle ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocukları dışlar bir ifadeye sahiptir. Bu çocukların m. 21 kapsamında sayılmaması ihtimalinde, akabinde m. 13(1)(b) kapsamında olmadıkları sonucuna da varılabilecektir.

Sorun, TVK, 2009 yılının Haziran ayında yürürlüğe girdiğine göre, mülga 403 sayılı TVK döneminde Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak vatandaşlığını kaybetmiş ve hâlen ergin olmamış veya ergin olmasına rağmen üç yıl geçmemiş çocuklar bulunabileceğinden güncel ve önemlidir.

Madde 21'in gerekçesinde, herkesin vatandaşlığını seçmede serbest olduğu ilkesi uyarınca, ana ve babalarına bağlı olarak iradesi dışında vatandaşlığını kaybetmiş çocuklara seçme hakkının tanındığı ifade edilmiştir. Yönetmelik m. 34(1)'de gerekçeye paralel şekilde, "*Ana veya babaya bağlı olarak iradesi dışında Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan ve ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığını kazanmak üzere yazılı bildirimde bulunan kişiler*"in seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Gerekçede ve Yönetmeliğin ilgili hükmünde, madde numarası zikredilmediğinden, TVK öncesinde ana ve/veya babalarına bağlı olarak vatandaşlığını kaybetmiş olan çocukların da kapsam içine alındığı söylenebilecektir. Ancak, gerekçe ve Yönetmeliğin çizdiği çerçevenin, kanunun çizdiğinden daha geniş olduğunu da belirtmek gerekir. Zira bu çerçeve içine vatandaşlığı kazanma kararı iptal edilenlerin Türk vatandaşlığını kaybeden çocukları dahi girebilecektir. Kanunilik ilkesi vatandaşlığın kaybı, yanında kazanılmasında da geçerli olup; gerekçe ve Yönetmelik hükmünün, kanunun çizdiği çerçeve içinde ele alınması gerektiğini söylemek gerekir.

Doktrinde mülga 403 sayılı TVK döneminde ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden bu çocukların seçme hakkına sahip olup olmadıklarının yine mülga 403 sayılı TVK hükümlerine göre

değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁷. Görüşte, bu çocukların vatandaşlığı bu yolla kazanma konusundaki haklarının korunması gerektiği fikri hâkimdir. Hakka sahip olmanın tespitinde mülga 403 sayılı TVK hükümleri esas alınırken, bu yoldan vatandaşlığın kazanılması şartları bakımından ise yürürlükteki TVK hükümlerinin dikkate alınacağı belirtilmektedir³⁸.

Makale konusu itibariyle, m. 21 kapsamında sayılmaları hâlinde bu çocuklar, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmadıklarında m. 13(1)(b) uyarınca Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecekler arasında sayılabileceklerdir. Buna karşılık, kanun hükümlerinin lafzının esas alınması hâlinde aksi durum ve uygulama söz konusu olabilecektir.

Mülga 403 sayılı TVK döneminde ana ve/veya babalarına bağlı olarak vatandaşlığını kaybetmiş çocukların m. 21 ve buna paralel olarak m. 13(1)(b) kapsamına alınmamaları düşüncesinin makul bir gerekçesi bulunmamaktadır. Gerçekten de TVK'nın yürürlüğe girdiği tarihten birkaç ay önce ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklarla, TVK'nın yürürlüğünden hemen sonra ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar arasında ayırım yapılması, eşitlik ilkesi yanında hakkaniyet açısından da eleştiriye açıktır.

Olması gereken, bu çocukları da içerecek şekilde söz konusu maddelerde veya en azından m. 21'de gerekli değişikliklerin yapılması suretiyle, muhtemel yorum ihtilâflarının önüne geçilmesidir.

Madde 13(1)(b) ile ilgili ikinci sorun, yine madde numaralarının belirtilmesinden dolayı, *seçme hakkını* kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların bend kapsamında olup olmadıkları hususunda çıkmaktadır. Sorunun çözümü, bu çocukların m. 21 uyarınca seçme hakkına sahip olup olmadıklarının tespitine bağlıdır. Seçme hakkı ile Türk vatandaşlığını kaybetmenin geçerliliği ve sonuçlarının düzenlendiği TVK'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, seçme hakkını kullanarak Türk

³⁷ GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 164. Mülga 403 sayılı TVK m. 12/I/c'de, çıkma izni almak veya seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklara Türk Medenî Kanununa göre ergin olmalarından itibaren bir yıl içinde seçme hakkı yoluyla Türk vatandaşlığını kazanma imkânı tanınmıştır.

³⁸ GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 164.

vatandaşlığından ayrılan kişilerin eşleri ve çocukları hakkında m. 27 hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Şu hâlde, bu çocuklar m. 27 uyarınca mı yoksa m. 35(2) hükmü uyarınca mı Türk vatandaşlığını kaybetmektedirler? Bu hükümler çerçevesinde, birbirine tamamen zıt iki düşünce ileri sürülebilir. İlk olarak, bu çocukların Türk vatandaşlığını m. 35(2) hükmünün atfı dolayısıyla m. 27(2) hükmü uyarınca kaybettiği düşünülebilir ki bu durumda m. 21 uyarınca seçme hakkına sahip oldukları söylenebilir³⁹. İkinci olarak, m. 35’de tekrara gitmemek amacıyla m. 27’nin zikredildiği; m. 27’ye atıf yapılmadığı; dolayısıyla bu çocukların sadece m. 35 hükmü uyarınca Türk vatandaşlığını kaybettiği söylenebilir ki bu durumda ise söz konusu çocukların m. 21 kapsamında seçme hakkına sahip olmadıkları sonucuna varılabilir⁴⁰. İlk düşünce kabul edildiğinde bu çocuklar, m. 21 uyarınca seçme hakkı ile Türk vatandaşlığını kazanabilecekler ve bu hakkın kullanımına ilişkin süreyi geçirdiklerinde ise TVK m. 13(1)(b) kapsamında Türk vatandaşlığını yeniden kazanma talebinde bulunabileceklerdir. İkinci düşüncenin sonucu, bu çocukların ne seçme haklarının bulunduğu ve ne de m. 13(1)(b) kapsamında sayıldıklarıdır. Kanımızca, ilk düşünce doğrudur; çünkü bu çocukları seçme hakkından

³⁹ Bu yönde görüşler için bkz. **ERTEN**, Tasarı, s. 59; **GÜNGÖR**, Tâbiyet Hukuku, s. 165; **AYBAY, Rona / ÖZBEK, Nimet / ERSEN PERÇİN, Gizem**: Vatandaşlık Hukuku, Ankara: Siyasal Kitabevi 2019, s. 148; **DARDAĞAN KİBAR**, s. 277-278; **DARDAĞAN KİBAR, Esra Gül**: “*Türk Vatandaşlığının İradî Olarak Kazanılması*”, Prof. Dr. Esin KONANÇ Anısına TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu, Bildirileri ve Tartışmaları (23.12.2016), Gazimağusa: Kuzey Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi 2018, s. 57. TVK tasarı hâlindeyken “*tasarının 21. maddesinin metninde bu konuda açık bir hükme yer verilmesi*”nin yerinde olacağı, “*sadece vatandaşlıktan çıkan kişilerin çocuklarıyla sınırlı olarak bu hak tanımak isteniyorsa, madde numarası vermekle yetinmeyip yolun isminin*” de açıkça yazılması gerektiği ifade edilmiştir. **TANRIBİLİR, Feriha Bilge**: “*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2008, S. 75, s. 54.

⁴⁰ TVK m. 21’de seçme hakkının 27. madde uyarınca Türk vatandaşlığından ayrılan çocuklara hasredildiği yönündeki görüş için bkz. **DOĞAN**, s. 163. Madde 21 hükmüne dair sadece çıkma izni olarak Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak vatandaşlığını kaybeden çocuklar kapsamında yapılan açıklamalar için bkz. **ERDEM**, s. 211-212; **NOMER**, s. 120.

TVK m. 13’ün gerekçesinde “... çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ile ana ve babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden ve kanunda belirtilen süre içinde seçme hakkını kullanmayan kişiler...” ifadesine yer verilmiştir. Bu çerçevede, m. 13’ün sadece çıkma izni olarak Türk vatandaşlığından ayrılan Türk vatandaşları ile birlikte kendilerini takip eden çocuklarına yönelik olarak madde tasarısının hazırlandığı sonucuna varılabilir.

mahrum bırakmanın bir anlamı bulunmamaktadır. Netice olarak, çıkma izni olarak veya seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak vatandaşlıklarını kaybeden küçük çocukların m. 13(1)(b) kapsamına girdiklerini belirtebiliriz⁴¹. Ancak, vatandaşlığın kazanılması gibi kişi ve devlet açısından ciddi sonuçları olan kanunî bir düzenlemenin, muhtemel böyle bir yorum ihtilâfını engelleyecek şekilde kaleme alınması önemlidir.

Madde 13(1)(b)'de yer verilen “ana veya babaları” ifadesi geçmiş olsa da, ana ve/veya babanın birlikte çıkma izni olarak veya seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılmaları durumunda kendilerini takip eden çocukları da evleviyetle bu hükmün kapsamındadır.

Çocukların, seçme hakkını kullanabilecek olmalarına rağmen bu haklarını süresinde kullanmamalarının nedeni önemli değildir. Doktrinde, süresi içinde Türk vatandaşlığını kazanma talebinde bulunmayan bu çocukların “duygu bağından” söz etmenin zor olduğu belirtilerek, bunlar için ikamet şartının neden aranmadığının anlaşılacağı ifade edilmiştir⁴².

B. TVK m. 43 Uyarınca Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması

TVK'nın “*Çeşitli Hükümler*” başlıklı beşinci bölümü içinde düzenlenen m. 43'de, Türk vatandaşlığını ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanabilecek iki gruba daha yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında, mülga 403 sayılı TVK döneminde haklarında kaybettirme kararı verilenlerden bazıları ve mülga 1312 sayılı TVK döneminde haklarında ıskat kararı verilenlerin kapsama alındığı görülmektedir.

Madde 43'ün orijinal metni, “*403 sayılı Kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybedenler*” başlığı altında mülga 403 sayılı TVK döneminde haklarında kaybettirme kararı verilen bazı kişilerin millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak kaydıyla ikamet şartı aranmaksızın Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığı yeniden kazanmalarını hükme bağlamıştır. Madde 43 hükmü, daha sonra, 19.10.2017 tarihli ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun⁴³ (7039 sayılı Kanun) 32. maddesi ile değiştirilmiştir.

⁴¹ GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 126.

⁴² DOĞAN, s. 80.

⁴³ RG, 03.11.2017, S. 30229. 7039 sayılı Kanunla TVK'nın başka hükümlerinde de değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler hakkında değerlendirmeler için bkz.

Değişikle madde başlığı, metne uyumlu bir şekilde “*Türk vatandaşlığını kaybedenler veya vatandaşlıktan ıskat edilenler*” olarak yeniden düzenlenmiştir. Değişik metnin ilk fıkrasında, orijinal metin büyük oranda korunmuş, ancak yetkili makam İçişleri Bakanlığı olarak belirlenmiştir. İkinci ve üçüncü fıkra, maddenin orijinalinde olmayan yeni hükümlerdir.

İkinci fıkra, aşağıda değinileceği üzere, mülga 1312 sayılı TVK döneminde haklarında ıskat kararı verilen kişilerin Türk vatandaşlığını yeniden kazanmalarına ilişkindir. Madde 43’ün değişik üçüncü fıkrası ise, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek hâli bulunmayanların taleplerinin İçişleri Bakanlığı tarafından reddedileceğini hükme bağlamaktadır. Millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmama şartı, vatandaşlığın yeniden kazanılmasında aranan ortak bir şarttır. Şartın bulunup bulunmadığını tespit edecek mercii, başvuruyu değerlendirerek karar verecek yetkili makamdır. Bu şartın gerçekleşmemesi hâlinde, ilgilinin Türk vatandaşlığını kazanması mümkün değildir. Yani ilgilinin millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmasına rağmen vatandaşlığı yeniden kazanma kararı verilemez. Şu hâlde, m. 43(1) ve (2) uyarınca yetkili kılınan ve millî güvenlik açısından da değerlendirme yapacak olan İçişleri Bakanlığının yetkisine dair üçüncü fıkrada belirtilen hüküm, olanın teyidinden öte bir yenilik getirmemektedir⁴⁴.

Aşağıda görüleceği üzere TVK hükümleri uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenler için Türkiye’de üç yıl ikamet şartı aranırken, mülga 403 sayılı TVK’nın belirtilen hükümleri kapsamında haklarında kaybettirme kararı verilenler ile mülga 1312 sayılı TVK döneminde haklarında ıskat kararı verilenlerin Türk vatandaşlığını yeniden kazanmasında ikamet şartı aranmamaktadır.

Yönetmeliğin 38. maddesinin sekizinci fıkrasında, TVK’nın 43. maddesine göre yeniden Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişilerden aranan şartları taşıyanların “*Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararı ile Türk vatandaşlığını yeniden*” kazanabilecekleri belirtilmiştir. “*Bakanlığın*

ERKAN, Mustafa: “*Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi*”, Public and Private International Law Bulletin, Y. 29, S. 2, s. 415 vd (Değişiklikler).

⁴⁴ Madde 43(3) düzenlemesine gerek olmadığı; düzenlemenin faydalı fazlalık olarak değerlendirilebileceği yönünde görüş için bkz. **ERKAN**, Değişiklikler, s. 433. Hükmün, bu hususta idareye hiçbir takdir hakkı tanınmadığını açıkça düzenlediği yönündeki görüş için bkz. **ERDEM**, s. 154.

teklif”nin, TVK’da yer almaması itibariyle kanunilik ilkesi çerçevesinde eleştiri getirilebilirse de 7309 sayılı Kanun değişikliği ile m. 43 uyarınca Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında İçişleri Bakanlığı yetkili makam olarak tayin edilmiştir. Kanuna uygun şekilde değiştirilmeyen Yönetmelik m. 38(8) hükmünün bu şekliyle m. 43 kapsamında uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır.

Madde 43 hükmüne göre ikamet şartı aranmaksızın Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecek yabancılar şunlardır:

1. Mülga 403 sayılı TVK m. 25’in (a), (ç), (d) ve (e) Bentleri Uyarınca Türk Vatandaşlığını Kaybetmiş Kişiler

TVK m. 43(1) hükmüne göre, “*Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25 inci maddesinin (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişiler, başvurmaları halinde, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla, Türkiye’de ikamet etme şartı aranmaksızın Bakanlık kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alınabilirler.*” Bu fıkra 7039 sayılı Kanunla yeniden düzenlenmiştir. Fıkra metinde ufak bazı değişiklikler yapılmıştır; ama öncesiyle çok önemli bir farklılık da mevcuttur. Yetkili makam değişiklik öncesinde Bakanlar Kurulu iken, İçişleri Bakanlığı olarak belirlenmiştir.

Mülga 403 sayılı TVK uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenlerden TVK m. 43(1) kapsamında Türk vatandaşlığını yeniden kazanma talebinde bulunabilecek olanlar şunlardır: “*a) İzin almaksızın kendi istekleriyle yabancı bir Devlet vatandaşlığını kazananlar... ç) Yurt dışında bulunup da muvazaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye’de savaş ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da, yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenler, d) Sevk sırasında veya kıtalarına katıldıktan sonra yurt dışına kaçıp da kanuni süre içinde dönmiyenler, e) Silahlı Kuvvetler mensupları ile askerlik görevini yapmakta olanlardan görev, izin, hava değişimi veya tedavi için yurt dışında bulunup da süresi bittiği halde mazeretsiz olarak üç ay içinde geri dönmiyenler,...*”⁴⁵

TVK’nın en olumlu yönlerinden biri, vatandaşlığın irade dışı kaybına neden olabilecek eylem tiplerini azaltmış olmasıdır. Gerçekten de mülga 403

⁴⁵ Mülga 403 sayılı TVK m. 25 son hükmüne göre, “(ç), (d) ve (e) bendlerine göre karar verilebilmesi için Milli Savunma Bakanlığının teklifi” aranmıştır.

sayılı TVK'nın 25. maddesinde, sekiz bendde sayılan kaybettirme kararına neden olabilecek eylem tiplerinden sadece ikisi (m. 25/I, b ve c) bazı değişikliklerle TVK m. 29'a alınmış; bunlara yeni bir neden eklenmiştir⁴⁶. Kaybettirmeye neden olabilecek eylem tipleri azaltılırken, diğer taraftan ağır sonuçları olan çıkarma kurumuna da TVK'da yer verilmemiştir. Daha sonra, aşağıda değinileceği üzere, 2017 yılında eklenen ikinci fıkra ile birlikte kaybettirme nedeni sayısının dörde çıktığını ifade edelim.

Madde 43(1)'de, mülga 403 sayılı TVK'nın kaybettirme nedenlerini düzenleyen 25. maddesinde yer almakla birlikte, TVK'ya alınmayan bazı nedenlere göre haklarında kaybettirme kararı verilmiş kişilere Türk vatandaşlığını yeniden kazanma imkânı getirilmiştir. Hükmün açık ifadesi karşısında, mülga 403 sayılı TVK'nın 25. maddesinin, birinci fıkrasının (a), (ç), (d) ve (e) bendlerine göre haklarında kaybettirme kararı verilenler için böyle bir imkân tanınmış; ancak, (f) ve (h) bendleri⁴⁷ ile çıkarmanın düzenlendiği 26. madde, kapsama dâhil edilmemiştir. Hariç bırakılan bu gruplarla ilgili TVK'nın başka herhangi bir maddesinde de hüküm bulunmamaktadır. Mülga 403 sayılı TVK'nın yürürlüğü döneminde bu hükümlere göre vatandaşlığın kaybı söz konusu olmadığından bu bendlere ve maddeye TVK m. 43'de yer verilmediği düşünülebilir⁴⁸ ya da kanun koyucu, Türkiye ile ilgi ve bağlılığını gösteren resmî temas ve işlemi bulunmadığından haklarında kaybettirme kararı verilmiş kişilere Türk vatandaşlığını yeniden kazanma imkânı vermemiş olabilir⁴⁹. Maalesef maddenin gerekçesinde söz konusu nedenlerin hariç bırakılmasına dair açıklayıcı bir bilgi bulunmamaktadır.

⁴⁶ TVK tasarı hâlindeyken kaybettirme nedenleri hakkında yapılan değerlendirmeler için bkz. **TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** “*Vatandaşlığın İrade Dışı Kayıp Halleri*”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), Editörler Vahit DOĞAN / Feriha Bilge TANRIBİLİR / Banu ŞİT, Ankara: Seçkin 2008, s. 150 vd; **TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** “*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2008, S. 76, s. 41 vd.

⁴⁷ Mülga 403 sayılı TVK'nın m. 25/I, (f) ve (h) hükümleri şu şekildedir: “f) Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazandıktan sonra kesintisiz olarak en az yedi yıl Türkiye dışında oturan ve Türkiye ile ilgisini ve bağlılığını kesmediğine ve Türk vatandaşlığını muhafaza ettiğine delalet edecek resmi temas ve işlemleri bulunmayanlar... h) Herhangi bir yolla yabancı bir Devlet vatandaşlığını kazanmış olup, kesintisiz olarak en az yedi yıl Türkiye dışında oturan ve Türkiye ile ilgisini ve bağlılığını kesmediğine ve Türk vatandaşlığını muhafaza etmek isteğine delalet edecek resmi temas ve işlemlerde bulunmayanlar...”

⁴⁸ **ERTEN**, Tasarı, s. 49, dpn. 72.

⁴⁹ **GÜNGÖR**, Tâbiyet Hukuku, s. 127, dpn. 395.

Belirtildiği üzere mülga 403 sayılı TVK'nın 25. maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bendleri, kaybettirme nedeni olarak TVK'ya alınmıştır (bkz. TVK m. 29(1), (a) ve (b)). Ancak mülga 403 sayılı TVK döneminde bu hükümlere göre -varsa- haklarında kaybettirme kararı verilenlerin TVK uyarınca Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilmeleri mümkün değildir. Bunlar madde metninde sayılmadıklarından TVK m. 43(1) kapsamında da yeniden vatandaşlığa alınamazlar. Aşağıda belirtileceği üzere bunların TVK m. 14 kapsamında ikamet şartıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilmeleri de mümkün değildir. Zira TVK m. 14, bu imkânı, TVK m. 29 uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenlere tanımıştır.

2. Mülga 1312 sayılı TVK'ya Göre Vatandaşlıktan İskat Edilmiş Kişiler

TVK'nın 43. maddesinin 2017 yılında 7039 sayılı Kanun değişikliği ile getirilen ikinci fıkrasına göre “*Mülga 28/5/1928 tarihli ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa göre vatandaşlıktan iskat edilmiş kişiler, başvuruları halinde, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla, İçişleri Bakanlığının kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alınabilirler.*”

TOK ve Mülga 1312 sayılı TVK'nın yürürlükte olduğu dönemde aslen Türk vatandaşı iken haklarında iskat kararı verilen kişilere⁵⁰, mülga 403 sayılı TVK'da kabul edilen özel bir hükümlerle, belli bir süre içinde başvuruları hâlinde Türk vatandaşlığını yeniden kazanmalarına imkân sağlanmıştır⁵¹. Mülga 403 sayılı TVK döneminde, mülga 1312 sayılı TVK uyarınca haklarında iskat kararı verilen kişilere belli bir sürede başvuruları hâlinde vatandaşlığı yeniden kazanma hakkı veren başka kanunî düzenlemeler de yapılmıştır⁵². Dolayısıyla, Türk vatandaşlık hukuku

⁵⁰ Mülga 1312 sayılı TVK'nın iskata ilişkin hükümleri için bkz. GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 127-128.

⁵¹ Metin için bkz. yuk. dpn. 21.

⁵² Mülga 403 sayılı TVK'ya 2383 sayılı Kanunla eklenen ek geçici madde 1 şu şekildedir: “*1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümlerine göre vatandaşlıktan iskat edilmiş veya başka bir nedenle vatandaşlığımızı kaybetmiş doğuştan Türk vatandaşı olan kişilerin bu Kanunun yürürlük tarihinden başlayarak 2 yıl içinde yeniden Türk vatandaşlığına girmek isteğinde bulunmaları ve vatandaşlığa alınmalarında bir sakınca görülmemesi halinde, haklarında 403 sayılı Kanunun 8 nci maddesini uygulamaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.*” Bu hüküm 1981 yılının Şubat ayında yürürlüğe girmiştir.

3540 sayılı Kanunun geçici maddesi şu şekildedir: “*1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümlerine göre vatandaşlıktan iskat edilmiş, doğuştan Türk vatandaşı olan kişilerin bu*

doktrininde kısaca af kanunu olarak anılan, 1964, 1981 ve 1989 yıllarında çıkarılan kanunlarda belirlenen hak düşürücü süreler içinde başvuruda bulunmayanlar veya başvurusu reddedilenler ile sonradan (mükteseben) Türk vatandaşı iken haklarında çıkarma kararı verildiğinden söz konusu af kanunlarından yararlanamayanlar TVK m. 43(2) uyarınca Türk vatandaşlığını yeniden kazanma başvurusunda bulunabileceklerdir.

Kanun koyucu, hâlen bu durumda olan kişiler bulunduğundan olsa gerek, böyle bir düzenleme yapma ihtiyacı hissetmiştir. Mülga 403 sayılı TVK, 1964 yılında yürürlüğe girdiğine göre, haklarında çıkarma kararı verilen kişilerin de en az 18 yaşında olduğunu farz ettiğimizde, değişikliğin yapıldığı tarih itibarıyla bunların 71 ve üzeri yaşlarda oldukları söylenebilir. Hükmün gerekçesinde, ihtiyaca dair bir açıklık bulunmamaktadır.

TVK, mülga 403 sayılı TVK uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenlerin tamamına yeniden vatandaşlığı kazanma imkânı vermediği gibi çıkarılanlara dair de bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte, 1964 tarihinde yürürlükten kalkan 1312 sayılı TVK kapsamında haklarında ıskat kararı verilenler için, ikamet şartı aranmaksızın ve herhangi bir süre şartı getirilmeksizin Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilmeleri imkânı getirilmiştir⁵³.

IV. TÜRK VATANDAŞLIĞININ İKAMET ŞARTIYLA YENİDEN KAZANILMASI

TVK m. 14 hükmüne göre, “29 uncu madde uyarınca Türk vatandaşlığı kaybettirilenler Cumhurbaşkanlığı kararıyla, 34 üncü madde uyarınca Türk vatandaşlığını kaybedenler Bakanlık kararıyla, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması ve Türkiye’de üç yıl ikamet etmek şartıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler.”

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasının bir yolu olması itibarıyla, söz konusu madde kapsamında da ilgili başvuruda bulunmalıdır.

Kanunun yürürlük tarihinden başlayarak iki yıl içinde yeniden Türk vatandaşlığına girmek isteğinde bulunmaları ve vatandaşlığa alınmalarında bir sakınca görülmemesi halinde, haklarında 403 sayılı Kanunun 8 inci maddesi hükümlerini uygulamaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.” Bu hüküm 1989 yılının Nisan ayında yürürlüğe girmiştir.

⁵³ Mülga 403 sayılı TVK m. 26 kapsamında haklarında çıkarma kararı verilenlerin TVK m. 43(2) hükmünden dışlanması mülga 1312 sayılı TVK’nın fiile kalkışmayı, mülga 403 sayılı TVK’nın ise fiilin tamamlanmış olmasını müeyyilendirmesi ile ilişkilendirmenin mümkün olduğu yönünde görüş için bkz. GÜNGÖR, Tâbiyet Hukuku, s. 130.

Ek olarak bunların hükümde sayılan kişilerden olması, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması ve Türkiye’de üç yıl ikamet etmiş olma şartının gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartların varlığı ve yetkili makamın talebi kabul etmesi hâlinde ilgili, Türk vatandaşlığını yeniden kazanacaktır. İkamet şartı ile vatandaşlığın kazanılmasında yetkili makam, ilgilinin Türk vatandaşlığını kaybetme nedenine göre farklı belirlenmiştir.

A. İkamet Şartı

TVK m. 14’de sayılan kişiler, “Türkiye’de üç yıl ikamet etmek şartıyla” Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler⁵⁴. İkametten anlaşılması gereken, Türkiye’de Türk hukukuna uygun şekilde bulunmaktır (TVK m. 15). Yani, Türkiye’de fiilen bulunma, şartın gerçekleşmesi için yeterli değildir; başvuru sahibinin Türkiye’ye girişinin ve Türkiye’de kalışının ilgili mevzuata aykırılık teşkil etmemesi gerekir. Aksi takdirde vatandaşlığı yeniden kazanma talebi ikamet şartı sağlanmadığından reddedilecektir.

Türkiye’de ikamet şartının hangi dönem için aranacağı 14. maddenin metninde belirtilmemiştir. Buna göre değişik ihtimaller düşünülebilir: İkamet süresinin başvurudan geriye doğru üç yıl olması gerektiği söylenebilir. Yahut Türk vatandaşlığının kaybından sonra fakat başvurudan önce, herhangi bir zaman aralığında üç yıl ikamet etmiş olmanın yeterli olduğu da savunulabilir⁵⁵. Hatta işin niteliğine ters düşse bile, madde hükmü, vatandaş iken Türkiye’de ikamet edilmesini yeterli sayar bir şekilde yoruma da müsaittir⁵⁶. Maddenin amacına en uygun yorumun, -genel olarak vatandaşlığın kazanılmasında aranan ikamet şartı için belirtildiği gibi- şartın başvuru tarihinden geriye doğru üç yıl ikamet etmiş olma şeklinde anlaşılmasıdır. Yönetmelik, “başvurudan geriye doğru Türkiye’de kesintisiz olarak üç yıl ikamet ettiğine dair il emniyet müdürlüğünden alınan yurda giriş ve çıkış tarihlerini gösteren belge”nin sunulmasını arayarak (Yönetmelik m. 23(g)), bu konudaki yorum ihtilâflarının önüne geçmiştir. Yönetmeliğin aynı hükmünde, ayrıca “başvuru tarihinden ileriye doğru

⁵⁴ Türk vatandaşlığının kazanılmasında Türkiye’de ikamet etme şartının arandığı diğer yol Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılmasıdır. Genel olarak vatandaşlığı kazanma başvurusunda bulunan yabancılar için aranan şartlardan biri “[b]aşvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek”tir (TVK m. 11(1)(b)).

⁵⁵ Bu bağlamda, “Madde metninden hareketle, muhtemelen, herhangi bir zamanda üç yıllık ikametini yeterli kabul edileceği” görüşü için bkz. **NOMER**, s. 96.

⁵⁶ **ERTEN**, Tasarı, s. 48.

vatandaşlık işlemlerinin sonuçlandırılmasına yetecek süreli ikamet tezkeresi”nin başvuru evrakına eklenmesi istenmiş; ancak, herhangi bir süre öngörülmemiştir⁵⁷. Başvurudan itibaren yeterli süreli ikamet izni bulunması gerektiğine dair TVK’da bir açıklık bulunmamaktadır. Muhtemelen vatandaşlığın kazanılması şartlarının karar tarihinde de bulunması gerektiği düşüncesiyle Yönetmeliğe söz konusu ifade eklenmiş olabilir. Yine de Yönetmelikle aranan bu gerekliliğin kanunilik açısından eleştiriye açık olduğunu söyleyebiliriz.

Genel olarak vatandaşlığın kazanılmasında, başvuru tarihinden geriye doğru *kesintisiz* beş yıl ikamet etme şartı aranırken (TVK m. 11(1)(b)), m. 14’de ikametın “*kesintisiz*” olmasından bahsedilmemiştir. Bununla birlikte Yönetmelik m. 23(1)(g) hükmü, Türkiye’de kesintisiz olarak üç yıl ikamet edildiğine dair belgeyi, başvuruya eklenmesi gereken evrak arasında saymıştır. Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında yerleşme niyeti aranmadığından, ikametın saiki önem taşımamaktadır. Yönetmelik hükmü dikkate alındığında, TVK m. 15 hükmü uyarınca, başvuru sahibinin üç yıl içinde bir defada veya farklı zamanlarda toplam on iki ayı geçmeyen süre yurt dışında bulunması ikameti kesmeyecektir⁵⁸. Şu durumda, başvuru sahibinin başvuru tarihinden geriye doğru üç yıllık süre içinde on iki ayı geçmeyen bir süre -yani aranan sürenin yaklaşık üçte biri- yurt dışında kalması, ikamet şartının gerçekleşmesini engellemeyecektir.

B. Türk Vatandaşlığını Türkiye’de İkamet Etme Şartıyla Yeniden Kazanabilecekler

1. Türk Vatandaşlığını TVK m. 29 Uyarınca Kaybettirme Kararıyla Kaybedenler

TVK m. 29 uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenler Türk vatandaşlığını Cumhurbaşkanı kararıyla yeniden kazanabilirler (karş. m. 43). Yetkili makam TVK’nın ilk hâlinde Bakanlar Kurulu iken 2018 yılında Cumhurbaşkanı olarak değiştirilmiştir⁵⁹.

⁵⁷ Yeniden Türk Vatandaşlığının Kazanılması Başvuru Formunun (Form No. Vat-5) ilk hâlinin arka sayfasında, ikamet tezkeresinin başvuru tarihinden ileriye doğru en az altı aylık olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, Forumdaki bu şart daha sonra kaldırılmıştır. Vat-5 No’lu Form için bkz. <<https://www.nvi.gov.tr/turk-vatandasliginin-kazanilmasi>>, (15.09.2021).

⁵⁸ Bu yönde bkz. GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 134.

⁵⁹ Bkz. 700 sayılı KHK m. 188/b.

Haklarında kaybettirme kararı verilebilecekler, kaybettirme kararı vermeye yetkili makam vs hususlar TVK m. 29'da düzenlenmiştir. Kaybettirme kararına neden olabilecek eylem tipleri iki fıkrada dört grupta toplanmıştır. İkinci fıkra, 02.01.2017 tarihli ve 680 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin⁶⁰ 75. maddesiyle m. 29'a eklenmiştir. Kaybettirme kararı verme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Cumhurbaşkanının bu konuda takdir yetkisi bulunmaktadır; dolayısıyla, tüm şartları gerçekleşmiş olsa dahi Cumhurbaşkanı kaybettirme kararı vermeyebilir⁶¹.

TVK m. 14 kapsamında, ancak TVK m. 29 uyarınca kaybettirme kararı verilenler yeniden vatandaşlığa alınabilirler. Zira TVK m. 14'de açıkça m. 29 zikredilmiş bulunmaktadır. Mülga 403 sayılı TVK döneminde haklarında kaybettirme kararı verilenlerin, TVK m. 14'den yararlanabilmeleri mümkün değildir. Bunlar, şartlarını taşımaları kaydıyla, TVK m. 43(1) uyarınca Türk vatandaşlığını yeniden kazanabileceklerdir.

TVK m. 14 hükmü, TVK m. 29 uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenlerin Türk vatandaşlığını düzenlemekle birlikte, fiilî hayatta bunun gerçekleşmesinin bazı nedenlerle çok zor olduğunu da belirtmek gerekir. İlk olarak, haklarında kaybettirme kararı verilmesi nedeni, TVK m. 29'da belirtilen eylemleri gerçekleştiren bu kişilerin genelde yurt dışında bulunmaları, Türkiye Cumhuriyetinin yetkili makamlarının bunlar hakkında gerekli işlemleri yapamamasıdır. Dolayısıyla bunların Türkiye'de ikamet etme şartını gerçekleştirebilmeleri mümkün değildir. İkinci olarak başvuru sahibinin millî güvenlik açısından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında aranan bir şarttır. Madde 29'da sayılan kaybettirme nedenleri de genelde millî güvenlikle ilgili değerlendirilebilecek fiilleri esas almaktadır⁶².

⁶⁰ RG, 06.01.2017, S. 29940 (Mükerrer). Fıkra, 01.02.2018 tarihli ve 7072 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun (RG, 08.03.2018, S. 30354 (Mükerrer)) m. 73'le aynen kabul edilmiştir.

⁶¹ Nitekim 05.06.2017 tarih ve 30087 tarihli Resmî Gazetede İçişleri Bakanlığı tarafından TVK m. 29(2) uyarınca isimleri ve bilgileri belirtilen kişilere duyuru yapılmasına ve TVK m. 29(2)'deki süreç tamamlanmasına rağmen Cumhurbaşkanı bunlar hakkında kaybettirme kararı vermemiştir.

⁶² TVK m. 29 uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenlerin yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilmelerinin, TVK m. 14'de aranan Türkiye'de ikamet etme ve millî güvenlik açısından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak şartları nedeniyle fiilî hayatta

Yönetmeliğin 35. maddesinin sekizinci fıkrasında, bu kapsamda olanlardan şartlarını taşıyanların “*Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararı ile*” Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Hükümdeki “*Bakanlar Kurulu*”nu, “*Cumhurbaşkanı*” olarak anlamak gerekir⁶³. Ancak, TVK m. 14’de Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında *İçişleri Bakanlığının teklifine* dair bir açıklık bulunmamaktadır. İçişleri Bakanlığının teklifinin, Yönetmelikte aranması kanunilik ilkesiyle çelişen bir durumdur; bu yüzden Yönetmelikte getirilen bu şartın bir hükmünün bulunmadığı ifade edilmiştir⁶⁴.

2. Türk Vatandaşlığını TVK m. 34 Uyarınca Seçme Hakkını Kullanmak Suretiyle Kaybedenler

Türkiye’de ikamet etmek şartıyla yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilecek bir diğer grup TVK m. 34 uyarınca seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerdir. Seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler mülga 403 sayılı TVK m. 8’in ilk hâlinde Türk vatandaşlığını kazanabilirken, mülga 403 sayılı TVK m. 8’in 4866 sayılı Kanunla değiştirilmesiyle birlikte bu imkândan yoksun kalmışlardır. TVK, bu kişileri tekrar Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecek yabancılar arasına almıştır. Bunlar da millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması kaydıyla İçişleri Bakanlığının kararıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler.

Madde 14 uyarınca yeniden vatandaşlığa alınabilecekler, metinde kanun maddesi açıkça zikredildiğinden, TVK döneminde bu yoldan vatandaşlığı kaybedenlerdir. Mülga 403 sayılı TVK döneminde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kaybedenler ve çocukları ile TVK döneminde m. 34 uyarınca Türk vatandaşlığını kaybeden ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerin m. 14(1) uyarınca Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilmeleri mümkün değildir. Mülga 403 sayılı TVK veya TVK döneminde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların, Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilmeleri, yukarıda detaylı

gerçekleşmesinin çok zor olduğu hakkında ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. **ERTEN**, Millî Güvenlik, s. 1365 vd.

⁶³ Bkz. 700 sayılı KHK m. 188, m. 217; Anayasa geçici madde 21/G; 16.04.2017 tarihinde yapılan halkoylaması ile kabul edilen 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG, 11.02.2017, S. 29976) m. 18/a.

⁶⁴ **GÜNGÖR**, Tâbiyet Hukuku, s. 134.

değerlendirildiği üzere, m. 21 kapsamında sayılmaları ihtimalinde m. 13(1)(b) uyarınca mümkün olabilir.

V. SONUÇLARI

Yeniden vatandaşlığın kazanılması, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması yollarından biri olarak düzenlenmiştir. Başvuru kabul edildiğinde, başvuru sahibi karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanır (TVK m. 20(1)). Türk vatandaşlığını yeniden kazananlar, önceki Türk vatandaşlığı doğum nedeniyle (aslen) olsa dahi, sonradan (mükteseben) vatandaşlık kazananlar grubu içinde değerlendirileceklerdir. Zira vatandaşlığı yeniden kazanma kararı, karar tarihinden ileriye doğru sonuç doğurur; geriye etkili değildir. Mavi kartlı bir yabancıнын Türk vatandaşlığını yeniden kazanması durumunda, kimlik kartı düzenleyip veren makamın, imha etmek üzere mavi kartı alması gerekmektedir (Yönetmelik m. 55(2)).

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasının sonuçlarının düzenlendiği TVK m. 20(2) hükmü Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasında da uygulanacaktır. Türk vatandaşlığının yeniden kazanılmasının sonuçlarına ilişkin özellik arz eden bir durum bulunmamaktadır⁶⁵.

SONUÇ

Devletler, eski vatandaşlarının tekrar vatandaşlık kazanmalarına yönelik düzenlemeler yapmaktadırlar. Devletlerin ve kişilerin menfaatine hizmet eden bu düzenlemeler uluslararası hukuka da uygundur. Ancak her devletin, vatandaşlığın tekrar kazanılmasına ilişkin düzenlemeleri kendi siyasî, sosyal ve ekonomik şartlarına göre farklılıklar taşımaktadır. Genel olarak bakıldığında kanun yoluyla, yetkili makam kararıyla ve/veya seçme hakkının kullanılması suretiyle vatandaşlığın tekrar kazanılmasına ilişkin hükümlerin kabul edildiğini görmek mümkündür. Bunun yanında vatandaşlığın kaybına neden olan kararların geri alınması, yürürlüğünün kaldırılması gibi idarî kararlarla da aynı sonucu doğuran uygulamalar görülebilmektedir. Kanun yoluyla veya idarî kararlarla vatandaşlığın tekrar kazanılmasına yönelik uygulamalar istisnaîdir. Düzenlemeler daha çok yetkili makam kararıyla ve /veya seçme hakkının kullanılması suretiyle vatandaşlığın tekrar kazanılması

⁶⁵ Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasının sonuçları hakkında bkz. **NOMER**, s. 115 vd; **GÜNGÖR**, *Tâbiyet Hukuku*, s. 153 vd; **DOĞAN**, s. 108 vd; **ERDEM**, s. 194 vd; **AYBAY / ÖZBEK / ERSEN PERÇİN**, s. 126 vd.

şeklinde. Türk hukukunda da -düzenlemelerde şartları değişmekle birlikte- bu iki yöntemin uzun süredir benimsendiğini görmekteyiz.

Vatandaşlığın yeniden kazanılması, vatandaşlığın yetkili makam kararıyla tekrar kazanılmasıdır. Dolayısıyla ilgili kişinin talebi yanında, yetkili makamın kararıyla vatandaşlık kazanılabilmektedir. Kanunda belirlenen tüm şartları taşıması, kişiye vatandaşlığı yeniden kazanması hususunda mutlak bir hak sağlamaz; yetkili makamın takdir yetkisi bulunmaktadır.

Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması TVK'nın 13, 14 ve 43. maddelerinde düzenlenmiştir. Madde 13 ve 43 ikamet şartı aranmaksızın, 14. madde ise Türkiye'de ikamet etme şartıyla vatandaşlığın kazanılması hususunda hükümler getirmiştir. Bu maddelerin her biri, diğerinden ve TVK'nın diğer maddelerinden bağımsız bir şekilde, madde kapsamında kimlerin vatandaşlık kazanabileceğini, yetkili makamı ve vatandaşlığın kazanılması şartlarını belirlemiştir. Maddelerde sayılan gruplara bakıldığında, TVK'nın iradî ya da irade dışı kaybı hâllerinin (vatandaşlığı kazanma kararının iptali hariç) tamamını kapsadığını görmekteyiz.

TVK m. 13'e göre, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ile ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerden m. 21'de öngörülen hak düşürücü süre içinde bu hakkı kullanmayanlar millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak kaydıyla İçişleri Bakanlığının kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Çıkma izni almak suretiyle ayrılmanın TVK'ya göre olması gereği belirtilmediğinden, mülga kanunlar döneminde bu yoldan vatandaşlığını kaybetmiş kişiler de başvuru yapabilir. Ancak ikinci grupla ilgili TVK m. 21 hükmüne atıf yapılmış, m. 21 de m. 27 uyarınca Türk vatandaşlığını kaybedenleri kapsamına almıştır. Madde 27, Türk vatandaşlığından çıkma izni almak suretiyle ayrılmanın geçerliliği ve sonuçlarını düzenlemiştir. Hükümlerde madde numaralarının belirtilmesinden dolayı, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılan ana ve/veya babalarını takip ederek Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların m. 21 kapsamında seçme hakkına sahip olup olmadıkları, buna paralel olarak da yeniden vatandaşlığa alınabilecek grup içinde bulunup bulunmadıkları tartışma konusudur. Türk vatandaşlığının seçme hakkı ile kaybedilmesinin sonuçları hakkında TVK m. 35(2), 27. maddenin hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir. Yapılan bu atıf, doktrinde genel olarak çocukların lehine yorumlanmakta ve bunların m. 21 kapsamında

olduğu ileri sürülmektedir. Diğer yandan, konunun açık ve net bir şekilde düzenlenmemiş olması da ittifakla eleştirilmektedir. Bu görüş kabul edildiğinde, bu çocuklar seçme hakkına sahip olacaklar, seçme hakkını süresinde kullanmadıklarında Türk vatandaşlığını yeniden kazanma başvurusunda bulunabileceklerdir. Ancak, bu hükmü, sadece çıkma izniyle birlikte işlem gören çocuklara hasreden görüşler de söz konusudur. Bu bendle ilgili ikinci sorun ise mülga kanunlar döneminde çıkma izni almak (çoğunluk görüş kabul edilirse seçme hakkını kullananlar da dâhil) ana ve/veya babalarını takip ederek Türk vatandaşlığını kaybedenlerin m. 21 ve dolayısıyla da m. 13(1)(b) kapsamında sayılıp sayılmayacaklarıdır. Böyle bir ayırımın mantığa, eşitlik ilkesine ve hakkaniyete uygunluğu haklı olarak sorulabilirse de kanunilik ilkesi çerçevesinde bu sorunla ilgili olumsuz cevap verilebilmesi de mümkündür. Benzer sorunları TVK m. 14 için de dile getirmek mümkündür. TVK m. 14'e göre, m. 29 uyarınca haklarında kaybettirme kararı verilenler Cumhurbaşkanı kararıyla, m. 34 uyarınca seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ise İçişleri Bakanlığı kararıyla, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması ve Türkiye'de üç yıl ikamet etmek şartıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler. Madde, açıkça TVK hükümleri uyarınca vatandaşlığı kaybedenleri kapsamına almış; ifade tarzı itibariyle Türk vatandaşlığını aynı yollardan (kaybettirme ve seçme hakkını kullanarak) mülga kanunlar döneminde kaybetmiş kişileri dışlamıştır. Ancak TVK m. 43, mülga 403 sayılı TVK döneminde haklarında kaybettirme kararı verilen bazı kişilerle mülga 1312 sayılı TVK uyarınca haklarında ıskat kararı verilenler için Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilme imkânı getirmiştir. Mülga 403 sayılı TVK'nın Türk vatandaşlığının irade dışı kaybına neden olan hükümlerinden bazılarının dışlanması ilişkin madde gerekçelerinde de bir açıklık bulunmamaktadır. Madde 13, 14 ve 43'de söz konusu eleştiriler çerçevesinde bazı değişiklikler yapılmasının isabetli olacağını söyleyebiliriz.

Bir başka sorun ise TVK m. 14'de aranan Türkiye'de üç yıl ikamet etme şartının başlangıcına ve niteliğine ilişkindir. TVK'da bu konuya değinilmemekle birlikte, Yönetmeliğin ilgili hükümlerinden başvuru tarihinden geriye doğru üç yıl kesintisiz ikamet arandığı anlaşılmaktadır. Bu hususların da kanunla düzenlenmesinin uygun olacağını belirtmek gerekir.

KAYNAKÇA

- ALTIPARMAK, Kerem / KARAHANOGULLARI, Onur:** “*Nazım Hikmet Türk Vatandaşı Oldu mu?*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2009, C. 64, S. 1, s. 299-305.
- AYBAY, Rona / ÖZBEK, Nimet / ERSEN PERÇİN, Gizem:** *Vatandaşlık Hukuku*, Ankara: Siyasal Kitabevi 2019.
- BERKİ, Osman Fazıl:** *Devletler Hususî Hukuku, C. I, Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku, B. 6*, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası 1966.
- DARDAĞAN KİBAR, Esra Gül:** “*Türk Vatandaşlığının İradî Olarak Kazanılması*”, Prof. Dr. Esin KONANÇ Anısına TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu, Bildirileri ve Tartışmaları (23.12.2016), Gazimağusa: Kuzey Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi 2018, s. 39-60.
- DARDAĞAN KİBAR, Esra:** “*Türk Vatandaşlık Hukukunda “Seçme Hakkı”nın Gelişimi*”, Prof. Dr. İlhan UNAT’a Armağan, Ankara: Mülkiyeliler Birliği 2012, s. 255-289. (Seçme Hakkı)
- DOĞAN, Vahit:** *Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 17*, Ankara: Savaş Yayınevi 2021.
- EKŞİ, Nuray / ÖZELÇİ, M. Aytaç:** “*Nazım Hikmet’in Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İlişkin Kararların Değerlendirilmesi*”, İstanbul Barosu Dergisi, 2008, C. 82, S. 5, s. 2299-2331.
- ERDEM, B. Bahadır:** *Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 7*, İstanbul: Beta 2019.
- ERKAN, Mustafa:** “*Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında ‘Millî Güvenlik’ ve ‘Kamu Düzeni’ Kavramlarının İncelenmesi*”, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Editörler Vahit DOĞAN / Alper Çağrı YILMAZ / Lale AYHAN İZMİRLİ, Ankara: Savaş Yayınevi 2019, s. 17-38. (Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni)
- ERKAN, Mustafa:** “*Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi*”, Public and Private International Law Bulletin, Y. 29, S. 2, s. 415-446. (Değişiklikler)
- ERTEN, Rifat:** “*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*”, Ankara Barosu Dergisi, 2008, C. 66, S. 4, s. 36-61. (Tasarı)
- ERTEN, Rifat:** “*Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması Yollarında Aranılan Ortak Şart: Millî Güvenlik Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hâli Bulunmamak*”, Public and Private International Law Bulletin, 2020, C. 40, S. 2, s. 1351-1371. (Millî Güvenlik)
- Explanatory Report to the European Convention on Nationality*, <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800ccde7>>, (15.09.2021).

- FİŞEK, Hicri:** Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara: AÜHF 1959.
- GÖĞER, Erdoğan:** Türk Tâbiyet Hukuku, B. 4, Ankara: AÜHF 1979.
- GÜNGÖR, Gülin:** “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2000, Y. 17-18, S. 1-2 (1997-1998) [Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ’a Armağan], s. 229-250. (Vatandaşlık Sözleşmesi)
- GÜNGÖR, Gülin:** Tâbiyet Hukuku, B. 9, Ankara: Yetkin Yayınları 2021. (Tâbiyet Hukuku)
- NOMER, Ergin:** Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 28, İstanbul: Filiz Kitabevi 2021.
- ONAR, Erdal / TİRYAKIOĞLU, Bilgin:** “1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi (Merve Şafa Kavakçı Olayı)”, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara: Türkiye Barolar Birliği 1999, s. 557-594.
- REÇBER, Kamuran / ÖZGENÇ, Zeynep:** “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2016, C. 74, S. 1, s. 373-387.
- SARGIN, Fügen:** “Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapan 2003 Tarih ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 53, S. 1, s. 27-63.
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2002, Y. 22, S. 2 [Prof. Dr. Ergin NOMER’e Armağan], s. 791-818. (Vatandaşlık Sözleşmesi)
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2008, S. 75, s. 27-62. (Vatandaşlığın Kazanılması)
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** “Vatandaşlığın İrade Dışı Kayıp Halleri”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), Editörler Vahit DOĞAN / Feriha Bilge TANRIBİLİR / Banu ŞİT, Ankara: Seçkin 2008, s. 143-160.
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge:** “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2008, S. 76, s. 27-63.
- TİRYAKIOĞLU, Bilgin:** “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması”, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008), Editörler Vahit DOĞAN / Feriha Bilge TANRIBİLİR / Banu ŞİT, Ankara: Seçkin 2008, s. 79-96.
- “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/458)”, <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf>>, (15.09.2021).
- ULUOCAK, Nihal:** Türk Vatandaşlık Hukuku, B. 3, İstanbul: Filiz Kitabevi 1989.
- UNAT, İlhan:** Türk Vatandaşlık Hukuku (Metinler-Mahkeme Kararları), Ankara: AÜSBF 1966.